

POPA PÉTER 75

(Mosonmagyaróvár, 1950. június 29.)

hegedűtanár, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának szólamvezető zenekari művésze, a Concentus Hungaricus Kamarazenekar megalapítója és vezetője, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége alapítója (elnök, főtítkár) és a ZeneKar alapító főszerkesztője.

I.

POPA PÉTER SZÖVETSÉGRŐL, ÚJSÁGRÓL ÉS ZENEKARI TÖRVÉNYRŐL¹

Popa Péternek már több mint fél évszázados tapasztalata van a zenekarok működését illetően, hiszen évtizeden keresztül játszott a Rádiózenekar szólamvezetőjeként, kezdeményezője volt az MSZZSZ életre hívásának, s aktívan részt vett a Előadó-művészeti törvény (Emtv) kidolgozásában is. Emellett alapító főszerkesztője a Zenekar című zenei szaklapnak, amely már szintén huszonhét éves múltra tekint vissza. A Szövetség és az újság születéséről, a hazai zenei élet gondjairól, a zenekari munka mellett tanító muzsikusról, s a pandémia teremtette helyzetről is beszélgettünk.²

¹ Parlando 2021/6.)

² A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége 2023. június 27-én megtartott tisztújító közgyűlésén Popa Péter – aki nem csak alapítója a több mint három évtizedes múlttal rendelkező szervezetnek, de kilenc évig ellátta az elnöki, majd később főtítkári feladatokat –, jelezte, hogy a jövőben már csak a ZeneKar főszerkesztői feladataira kíván koncentrálni.

– *Nyáron újra a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének főtitkárává választották. Milyen új tervekkel kezdett neki ennek az újabb - ha jól számolom -, már tizedik vezetői periódusának?*

– Huszonhét év elteltével – hiszen az MSZZSz ötlete 1993-ban született –, most korszakváltás történt, átalakult az elnökség. A korábbi években ugyanis az elnöki posztot ketten töltöttük be, egymást váltva Kovács Gézával. A kezdetektől én, 2008-tól – miután vállaltam a főtitkári posztot – Kovács Géza. Ő azonban most nyugdíjba vonulása miatt nem vállalta tovább ezt a feladatot, s új elnököt választottak meg a tagok Herboly Domonkos személyében. Ő korábban Debrecenben volt zenekari igazgató, majd Brüsszelben dolgozott évekig, ezt követően lett az Örkény Színház gazdasági igazgatója, az utóbbi esztendőben pedig a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója. Más aspiránsok is akadtak az elnöki posztra, de azért is rá esett a választás, mert egy ilyen szakmai szervezet vezetőjénél az egyik legfontosabb kritérium a pártatlanság. Minden zenekarnak akadnak érdekei, s ma Magyarországon nincs két olyan együttes, amely összehasonlítható lenne, akár gazdasági, akár egyéb vonatkozásban. Éppen ezért fontosnak tartottam és tartom, hogy egy olyan együttes vezetője legyen a Szövetség elnöke, aki nincs benne a napi csatározásokban, kenyérharcokban. S ez a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójára igaz. Hogy milyen újdonságokat lehet majd találni az új vezetés munkájában, nem tudom még megmondani, ez Herboly Domonkos egyéniségétől függ, aki más karakter, mint Kovács Géza. Az azonban biztos, hogy az elmúlt esztendő jócskán hozott magával olyan gondokat, amelyek megoldásán dolgoznunk kell.

– *Akad más változás is...*

– Korábban is történt már kilépés a szervezetből, most azonban egy olyan együttes távozott, amely az alapítás óta tag: a Győri Filharmonikus Zenekar. Persze ilyenkor nagyon sok függ attól, ki vezeti az együttest... A kezdetekkor a zenekarok tagjai, pontosabban a művészeti tanácsok szavaztak a Szövetségbe tömörülésről, ami azután, menet közben, munkáltatói szervezetté alakult, ahol az intézményvezetők szavazata a meghatározó. A győri együttes kiválása nem az ottani muzsikuskok, hanem a vezetőjük döntése volt. A szervezetünkben ugyanis sokféle érdek létezik, kényes egyensúlyi helyzetek megtartására kell törekednünk, így természetes, hogy vannak olyan együttesek, amelyek úgy érzik, az ő érdekeiket nem képviseli kellő mértékben a Szövetség. Számunkra azonban az a legfontosabb, hogy a teljes magyar zenekari szcénát egységesen reprezentáljuk, közös nevezőre próbáljuk hozni a különböző érdekeket.

– *Ezért is jött létre 1993-ban az ön kezdeményezésére a Szövetség. A fő célok között szerepelt például az átlátható, kiszámítható zenekari támogatások megteremtése. Mennyit sikerült ebből megvalósítani az eltelt évtizedek alatt?*

– Sok téren léptünk előre... Ami alapvető változást hozott a zenekarok életében, az az Előadó-művészeti törvény megszületése volt. De kezdjük az elején. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarában szólamvezetőként dolgoztam sok éven keresztül. Abban az időszakban három nagy zenekar: az ÁHZ, az Opera és a Rádió olyan struktúrát biztosított a magyar zenei életnek, amelyben nem voltak viták arról, hogy mely társulatok a top zenekarok, melyek az elsőosztályúak, és melyek a más feladatokat ellátó együttesek. E téren akkor történt alapvető változás, amikor Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége – egy teljesen más szisztéma alapján – létrejött a Fesztiválzenekar. Amikor ez a társulat állandóvá vált, a muzsikusaiknak a fizetése a többszöröse lett a korábbi top együttesek bérének. Ezért aztán a zenei életben elvándorlás kezdődött, számos negatív hatással. A Rádióból például 12 sztármuzsikus távozott egyszerre, egy részük a BFZ-be, mások pedig azokra a helyekre mentek, ahol a Fesztiválzenekar miatt üresedés támadt. Az állam pedig sajátosan kezelte a helyzetet, egy zenekarnak emelte meg a fizetését, és ezt követően az ÁHZ is ugyanolyan elszívó erővel bírt a többi zenekarra. Ez pedig krízishelyzetet okozott például a Rádiónál... Olyannyira, hogy ekkor levélben fordultam az akkori művelődési és közoktatási miniszterhez, Andrásfalvy Bertalanhoz. Az volt a kérésem, hogy alkossanak egy olyan zenekari törvényt, amelyben szabályozzák a zenekari finanszírozást. Példaként hoztam fel a német rendszert, ahol teljesen világos módon osztják fel a támogatást a kategóriák alapján, s kiválóan működik. A soraimra az akkori helyettes kulturális államtitkár, Fekete György válaszolt, s azt írta, hogy alapítsak egy szakmai szervezetet, és tegyünk mi javaslatot a jogszabályra. Innen kezdődött a szervezés. Abban az időben a Rádiózenekar művészeti tanácsának voltam az elnöke, és munkavállalóként kerestem meg a többi zenekart. Nagy volt az érdeklődés minden társulatnál. Össze is gyűltünk és 1994-ben pedig már be is jegyezte a bíróság a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségét. Aztán az, hogy mindebből később megszületett az Előadó-művészeti törvény, annak köszönhető, hogy már megalakulásunkkor felvette velünk a kapcsolatot dr. Gyimesi László, az MZTSZ főtitkára, aki már évek óta próbálkozott azzal, hogy a színházi szférában valamilyen jogszabályt alkosson. Ő azt javasolta, hogy ebben a kérdésben dolgozzunk együtt.

– *Hogyan indult a közös munka?*

– A Szövetség a szakmai részek kidolgozásában vett részt, dr. Gyimesi László pedig a jogi területen szerzett jártasságát tette hozzá. Jómagam abban voltam a segítségére, hogy különböző adatokat gyűjtöttem a zenekarok finanszírozásáról és költségvetési tételeiből, ebből próbáltam statisztikai átlagot kalkulálni, aminek alapján kidolgoztam az elnökségi kollégáim részvételével egy kritériumrendszer, illetve egy olyan táblázatot, amely esetleg egy normatív támogatás rendszer alapja lehet. Természetesen a törvény létrejötte sok éves munkába tellett, de 2008-ban már hatályba is lépett az Emtv. Egyébként az első változata nagyon hasonlított az eredeti elképzeléshez, hiszen abszolút normatív alapon vette figyelembe, hogy melyek a legnagyobb tételek egy zenekar költségvetésében: a létszám, a bér, a koncertek száma. Ennek az általunk is kidolgozott rendszernek még egy pozitívuma volt: jutalmazta a fenntartókat, hiszen minden egyes hozzáadott forinthez még az állam is adott egyet. Ezzel is ösztökölte a fenntartókat arra, hogy nagyobb összeggel támogassák az együtteseket.

– *Az önkormányzati fenntartókat...*

– Ez volt a törvény első változata, de azután az Emtv-t elkezdtek átalakítani, módosítani. Ezt nem tartom pozitív iránynak, azért sem, mert az egész rendszer célja az volt, hogy kiiktassa a kapcsolati tőkét, hogy a zenekarok objektív alapon kapják az állami támogatást a tényleges kiadásaikra. Mivel azonban kis ország vagyunk, a kilincselés máig nem tudott kikopni a közéletből. Egyes együttesek most is el tudják intézni maguknak a közvetlen, vagy extra támogatást... Erre kiváló alkalmat biztosított most a TAO megszüntetése is. Azt látjuk ugyanis, hogy az ezt helyettesítő forrást az államtitkárság a szakmai szervezetek bevonása nélkül osztotta el, és nem csak azoknak, akik ténylegesen taóztak. Pedig a kézi vezérlés ezen a területen elég káros lehet... Éppen ezért, az új elnökség alkuló ülésén arról is szót ejtettünk, hogy vizsgáljuk meg, az Előadó-művészeti törvényben mi az, ami az utóbbi időszakban megváltozott és nem előnyére. Ha ugyanis a törvényben változtatás lesz – ez talán éppen most aktuális – azzal is próbálkozhatnánk, hogy válasszuk külön a színházi és a zenei területet. Az előbbi ugyanis más működési rendszer, ahol merőben más dolgokra helyezik a hangsúlyt és nagyon eltérő érdekek mentén működnek. Mi, zenészek pedig olyan állandó társulatokban gondolkozunk, amelyek évtizedek alatt nyerik el hangzásukat, az állandó fluktuáció pedig nagyon káros. Talán jó lenne, ha tisztán zenekari törvény születne, amit több prominens művész is szorgalmaz.

– *Lát erre esélyt?*

– Optimista vagyok mindig, mi erre készülünk. Ha van változtatási szándék, akkor mi felkészülten fogadjuk.

– *Egyelőre, míg nincs külön zenekari törvény, az előadó-művészeti törvény alá tartoznak a muzsikuskok, akik közül sokan a zenekari állásuk mellett zenetanárként is dolgoznak. Hogyan látja az ő helyzetüket?*

– Van e téren különbség a budapesti és a vidéki együttesek között, ez utóbbiaknál figyelhető meg, hogy a zenekari tagok többsége tanít is. Ami egyébként nagyon hasznos a zenekari munka szempontjából is. Hiszen maga a tanítás mindig egyfajta kontrollt jelent, ami nemcsak a növendéket, hanem magát a tanárt is fejleszti. Arról nem beszélve, hogy a nemzedékváltás következtében fellépő zenekari fluktuáció hatását is tompítja valamelyest, hiszen lehet, hogy cserélődnek a tagok, de ha a tanár a saját maga által kinevelt növendéket viszi az együttesbe, akkor a stílusának, tudásának meglesz a folytatója. Sajnos az igazsághoz tartozik az is, hogy sokan azért vállalnak tanítást az együttesek mellett, mert ma már egyik hivatásból sem lehet megélni... Sem a zenekari játékból, sem a tanításból. Mindenesetre amikor az Előadó-művészeti törvényen dolgoztunk, számoltunk azzal is, hogy a muzsikuskok jelentős része tanít. Úgy alakítottuk a szabályozást, hogy a zenekarban töltött idő maximálva legyen. Amikor magam még a Rádiózenekar tagja voltam, azt tapasztaltam, a szolgálatok beosztásánál tekintettel voltak arra is, hogy mikor volt tanítási napja a tagoknak. Ez – feltételezésem szerint – más zenekaroknál is így működik, mert csak így működhet. A zenekarban dolgozó muzsikuskok tanárként is nevelik az utánpótlást, annak van még egy pozitív hozadéka: azok a növendékek, akik végzősként kikerülnek az egyetemekről és nem olyan tanár tanította őket, akinek van zenekari gyakorlata, nagyon nehezen tudják elsajátítani a zenekar játékmódot és jóformán nem ismerik a repertoárt, amely merőben más kihívásokat tartalmaz, mint amit a szokványos tananyag tartalmaz. Végül is azt kellene tudomásul venni, hogy a növendékek többségéből nem szólista lesz, hanem zenekari muzsikusk, vagy/és pedagógus.

– *Az utóbbi években azonban már előfordult, hogy a pedagógusi hivatás gondot okozott az együttesek életében. Hiszen a pedagógus életpálya jobb lehetőségeket nyújtott, mint a zenekari, és ezért sokan csak a katedrát választották...*

– Úgy vélem, nemcsak ezt, hanem az összes mostani, negatív hatást együttesen érdemes vizsgálni. Az úgynevezett elszívó hatás nem csupán a pedagógus életpálya modell meglétéből adódik. Hogy egy hivatás vonzó legyen, ahhoz kiszámítható életpálya kell minden területen. Sajnos, addig még nem

jutottunk el, hogy a művész-életpálya kardinális kérdéssé váljon a döntéshozók számára, miközben azt halljuk, hogy a zene is stratégiai ágazat. Így számos olyan negatív jelenség figyelhető meg ezen a területen, amely ellen egyelőre nem nagyon tudunk tenni. Az előbb beszéltünk a belföldi, kiegyensúlyozatlan támogatási rendszerről, ami azt tette lehetővé, hogy egyes zenekarok 8-10-szer magasabb gázsiért tudják foglalkoztatni a zenészeket. De ugyanígy napi gondot jelent, hogy külföldön lényegesen jobban fizetik a muzsikusokat. Aki egy kicsit is jobban játszik, az szinte azonnal útra kel. Amikor én kezdtem el ezt a pályát, ha valaki bekerült egy zenekarba, akkor örült, hogy onnan mehet majd nyugdíjba. Ma már előfordul, hogy egy zenész öt év alatt hat zenekarnál is megfordul. Mint említettem, egy együttes életében nem túl szerencsés az állandó fluktuáció, hiszen a megfelelő zenekari hangzást csak sok év alatt lehet kialakítani. A gondok tehát három okra vezethetők vissza: az aránytalan finanszírozásra, valamint a külföld és a mi területünkkel rokon pedagógus-életpálya modell elszívó hatására, miközben a művész-életpálya nem született meg. Mindaddig, amíg ezek gondok nincsenek orvosolva, nehéz lesz itthon olyan zenekari életet kialakítani, ami egészében véve versenyképes.

A Magyar Rádió egykori 6-os stúdiójában a Rádiózenekar nyugdíjas művészeivel:

Reinisch Jenő, Bikfalvy Ádám, Fodor Artúr, Geiger György, Andrassy

Pál, Popa Péter, Krum Gyula

(fotó: Felvégi Andrea)

– ***Visszatérve előző megállapítására, szomorú, hogy a jelenlegi helyzetben, se zenekari muzsikusként, se pedagógusként nem tud annyit keresni egy zenész, amelyből megél...***

– Azok a zenekari zenészek, akik nem tanítanak, azoknak sem elegendő egyetlen fizetés, s ezért vállalnak munkát más együtteseknél is. Vannak, akik három társulatban is játszanak. Mindez olyan torzulásokhoz vezet az egész rendszerben, amit nem is tudom, mikor lehet helyrehozni. Járvány esetén pedig mindez még komolyabb gondokat okoz... Ha most minden zenekar összes

zenészenek egyszerre le kellene ülnie, akadnának jócskán üres székek egyes zenekarokban. Ezzel a gonddal is foglalkozni kellene, mert akkor nem hangozhatna el állandóan, hogy: „sok a zenekar”. Ha csak annyi társulat működne, ahány saját muzsikusaival tudja előadni a repertoárját, akkor a finanszírozással sem akadnának gondok. A magyar zenei közélet ugyanis arról szólt az utóbbi 10-15 évben, hogy alkalmi zenekarok alakulnak, kölcsönmuzsikussal és kölcsönhangszerekkel, majd néhány koncertet követően állami támogatást harcolnak ki maguknak, még mindig kölcsönmuzsikussal, akiknek a hangszereit más együttesek fizetik, ahogy a járulékaikat is. Ezt követően ők kezdik el azt mondogatni, hogy sok a zenekar... Ráadásként pedig nem azokat akarják megszüntetni, amelyek újak, hanem amelyek 60-80 éves, vagy még régebbi múltra tekinthetnek vissza.

– ***Évek óta emlegetjük, hogy milyen nagy szükség volna a művészeti életpálya-modellre. Hol tart most ez az elképzelés?***

– Dr. Gyimesi László már több éve egy teljes modellt kidolgozott a Szövetség közreműködésével. Nagyon sokszor próbáltuk elfogadtatni, úgy tűnik, nincs rá fogadókészség... A jelen helyzetben pedig sajnos fedezete se nagyon volna. Bár ki tudja... A források helyes és arányos felhasználásával minden megoldható lenne.

zeneKar

– ***Életpályáról, finanszírozásról azonban mindig szó esik abban a lapban, amely szinte a Szövetség születésével alakult. Hogyan indult a Zenekar újság?***

– Már akkor, amikor elkezdtem szervezni a Szövetséget, rájöttem, szükség van egy saját orgánumra, amely az együttesek problémáival foglalkozik. Valaki akkor azt tanácsolta, menjek el a Lapkiadó Vállalat igazgatójához, ő azonban hamvába holt ötletnek tartotta az elképzelésemet. Bár kívülálló voltam a lapkiadás területén, tudtam, egy újságra igenis szüksége van a szakmának. Felvettem hát mindezt dr. Gyimesi Lászlónak is, aki azt mondta: micsoda jó ötlet! Azonnal társult, s megszületett a szakszervezettel közös lap, amelynek botcsinálta alapító-szerkesztője vagyok. Az első néhány számot még Csontos János író-költő, újságíró rendezte sajtó alá, de amikor hosszabb ideig részt vett egy párizsi tanulmányúton, magamra maradtam az anyagokkal. A lap most zárta a huszonhetedik évfolyamát, s bízom benne, hogy kapunk annyi támogatást, hogy megérjük legalább a harmincadik évfordulót is. Mára ezt olvassa az összes

zenekari muzsikusként, de eljut az ágazat döntéshozókhoz, rengeteg privát előfizetőhöz, több mint 350 könyvtárhoz, oktatási intézményekhez, pedagógusokhoz, tehát mindenhová, ahol igénylik a naprakész objektív tájékoztatást a szcéná mindennapjairól.

– ***Úgy látom, a zenekarok problémái mellett az újságban rendszeresen szó esik olyan témákról is, mint a pedagógusi munka, a hangszerész műhelyek...***

– Magamból kiindulva mondom, hogy a hangszeres muzsikusként kicsit szakbarbárok. Rengeteget kell gyakorolni, és nagyon szerencsés az, aki otthonról eleve magával hoz egy szélesebb körű műveltséget, érdeklődést. Ezért tartom lényegesnek, hogy a lapban a zenekarok közvetlen problémái mellett olyasmiről is essen szó, ami tágítja a muzsikusként ismereteit. Az egyik legfontosabb a kritikai rovat, amely minden tagzenekar koncertjeivel foglalkozik, emellett zenetörténeti kérdésekről, a zenészek egészségügyi problémáiról, de nem utolsósorban a zenei területtel foglalkozó jogalkotásról és más fontos zenei közéleti kérdésekről is lehet olvasni a Zenekar újságban. Az első időszakban sokat kerestem a témákat, most mindig van, aki jelentkezik valamilyen ötlettel. Az oktatással és a közönség-utánpótlással ugyancsak rendszeresen foglalkozunk. Jelenleg éppen a marketing-kérdések a legaktuálisabbak. Zenekari igazgató nem születik, általában zenekari muzsikusból válik valaki azzá, fontos, hogy olyan cikkekkkel is találkozzon, amelyek e téren segítséget nyújthatnak a számára.

– ***Hogyan látja a mostani helyzetet, a pandémia okozta gondok közül mi az, amit nem biztos, hogy jól orvosolnak az együttesek?***

– A zenekarok a legjobb szándékkal tesznek fel ingyenes koncertközvetítéseket az internetre, ennek azonban rengeteg negatív hatása lehet. Ünnepi cselekvés ugyanis felöltözni, elmenni egy hangversenyre, megtapasztalni az ottani miliót, s élvezni a koncertermi akusztikát. Ha egy zenekar online sugároz, sajnos sokszor nem megfelelő a hangminőség, a hallgatóság pedig a CD-khez van szokva. Mindez leszoktathatja a publikumot az online előadásokról, másrészt arról is, hogy később koncertre járjon, miközben eddig is akadtak gondok a közönség létszámával, elsősorban az általános iskolai zeneoktatás hiányosságai miatt. Nehéz jó megoldást találni erre a helyzetre, de fontos, hogy a Szövetségünk ezzel is foglalkozzon...

Réfi Zsuzsann

II.
POPA PÉTER
GONDOLATOK A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK
SZÖVETSÉGE HARMINC ÉVÉRŐL³

Popa Péter

Egy építkezésben a legszembetűnőbb művelet a semmiből kinövő, magasba törő falak felhúzása és annak a tetővel való megkoronázása. Szövetségünk történetében is az volt a leglátványosabb időszak, amikor előzmények nélkül létrehoztunk egy szervezetet, megalkottuk célkitűzéseinket, és ezek mentén megpróbáltuk helyünket megtalálni a magyar zenei életben. De, mint ahogyan az építkezések látványos szakaszai után is következnek a tekintetet kevésbé magára vonó, de annál fontosabb belső munkák, az sem tagadható, hogy ezek során bőséggel akadhatnak utólag kijavítást igénylő részek, miközben még fontosabb az állagmegóvás, az eddigi eredmények megőrzése. Szövetségünk életében a közelgő harmincéves jubileum indokoltta teszi, hogy számot vessünk három évtized munkájával, eredményeivel vagy eredménytelenségeivel, és egyben meghatározzuk, hogy mely értékek méltók a megőrzésre. Mindezt oly módon, hogy közben vizsgálni kell azokat a külső körülményeket, társadalmi változásokat, amelyeknek hatása alól egyetlen ilyen szerveződés sem vonhatja ki magát.

³ ZeneKar (2023. április 23.)

A szimfonikus zenekarok meghatározói a hangversenyéletnek, a zeneoktatásnak, és kulcsszerepük van a társadalom mentális egészségének fenntartásában. Magyarországon az egyik legnagyobb vonzerőt jelenti az idetelepülő tőke szempontjából hazánk világviszonylatban is igen magasnak mondható kulturális kínálata, a kulturális szolgáltatások sokszínűsége, ezen belül pedig természetesen a zenekultúra kimagaslóan magas szintje. Amióta 1853-ban, immár 170 éve megalakult Erkel Ferenc kezdeményezésére a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara, az első szimfonikus zenekar, a magyar zenekedvelő társadalomnak csak zenekarok születésénél kellett bábáskodnia, sohasem a megszüntetése miatt gyászolnia.

A magyar társadalmi berendezkedés, a fejlettség és az igény teremtette meg hajdanán azokat a zenekarokat, amelyek mindig is tökéletes harmóniában működtek, hiszen egy-egy szeletét kapták a tennivalóknak, de sohasem ugyanazt a részét, amit a másik. Kialakultak azok a vidéki, ma önkormányzati, egész régiókat ellátó zenekarok, amelyek működése egész egyszerűen nélkülözhetetlen volt, hiszen olyan területeken ápolták és ma is ápolják a Zenekultúrát, amelyek a budapesti zenekaroknál sosem voltak és lesznek prioritások. Kialakultak a különböző fővárosi és vidéki zenekarok, de egy sem azonos profillal, különböző társadalmi rétegekhez, más-más régiókhoz szólva.

A 80-as években kezdődő folyamatok azonban végre ráébresztették zenekarainkat, hogy sorozatos életveszély-szituációk is kialakulhatnak az elhibázott politikai döntések és az öncélú rivalizálások miatt.

Első felvonás – a tradíciók felrúgása

»A hagyományos magyar zenekari struktúra megbontásának első felvonása volt egy új zenekar létrehozása, annak kiugróan magas támogatásával, állami hendikepet teremtve a többi zenekar számára.«

A tradicionális magyar zenekari struktúra ilyen módon való megtámadása kellett viszont ahhoz is, hogy 140 évvel az első zenekar megalakítása után, 1993-ban elkezdődjön zenekaraink felnőtté válása és sorsuk irányítása érdekében egy közösségbe tömörülése. Így alakult meg 30 éve a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége.

Bár merőben eltérő működési formák jellemezték (jellemzik még ma is) zenekarainkat, azonban közös nevező, az egységes megjelenési forma megtalálása elengedhetetlen volt ahhoz, hogy az állam újraelosztási gyakorlatát akár kis mértékben is, de valamilyen szinten befolyásolni lehessen. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy sokféle zenekar önkéntes szerveződéséről van szó, amely a tagok részéről a folyamatos működtetésre rengeteg energiát, a különbözőségek miatt pedig mérhetetlenül nagy empátiát igényel.

Rengeteg energiát, mert olyan mezsgyén kell előre jutni, ahol a politikusok által a társadalmi szervezeteknek szánt szerep nem azonos azzal a szereppel, amelyet azok maguknak szántak. Mérhetetlenül nagy empátiát, mert hiszen nem eshet minden tagszervezetnek az érdeke minden esetben egybe, tehát az együtt haladás állandó kompromisszumkeresésre kényszerít. Ez különösen érvényes Magyarországon, ahol az elmúlt évtizedek bizony alaposan megtépázták a tiszta és világos szerkezeteket, ahol a kézi vezérlés, az egyéni kapcsolatrendszerre épített érvényesülési technikák mind-mind segítettek összekuszálni a társadalmilag fejlettebb országokban világosan elkülönített szerkezeti elemeket.

Ha sikerül megértetnünk a közös ügy iránti elkötelezettség fontosságát, akkor a dolgok lényegét sikerült megérteni és megértetni. Ezért mondták az alapítók, hogy egységben az erő, és ennek eredményeként jöhetett létre a keleti blokk utódállamaiban elsőként Magyarországon az előadó-művészek érdekeit védő, működésüket szabályozó törvény.

Második felvonás – Oszd meg és uralkodj

»A zenekarok közötti egység megbontásának, a szcéná megosztásának második felvonása volt, amikor szétválasztották a minősített szimfonikus zenekarokat két nagy csoportra, a nemzetire és a kiemeltre, de úgy, hogy valójában az új címek nem tükrözték markánsan és jól értelmezhetően sem a feladatköröket, sem az ezekből következő finansziális vonatkozásokat.«

A zömmel a vidéki együttesekre vonatkozó, de végső soron – még ha nem is ez volt a cél – a minőségi különbséget sugalmazó cím szembe állította az abból kimaradó vidéki zenekarokat a többivel, de a budapesti zenekarokat is (ebbe nem tartoznak a nem minősített budapesti zenekarok, például a BFZ, a Rádiózenekar, Telekom/Concerto) azokkal a „nemzeti kategóriába” sorolt együttesekkel, amelyeknek teljesítménye (létszám, koncertszám, nézőszám), de

talán a minősége is elmaradt egyes, a kiemelt kategóriába sorolt együttesektől. Ugyanakkor a nemzeti kategóriás együttesek hiába remélték, hogy finanszírozásuk majd eléri a Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekarét, a helyzet folyamatosan romlott még a két kategória egymáshoz viszonyított arányaiban is.

2006-ban, a címek bevezetése előtt, a későbbi kiemelt kategóriába tartozó öt zenekar 231,5mFt támogatásával szemben, a későbbi nemzeti kategóriába sorolt hat zenekar 651mFt támogatása még 234%-os többletet mutatott az utóbbiak javára az egy zenekarra jutó átlag tekintetében. (lásd a táblázatot)

A címek bevezetése után, például 2022-re már így alakult a helyzet: A kiemelt kategóriába tartozó hat zenekar 964,6mFt támogatásával szemben, a nemzeti kategóriába sorolt hat zenekar 1 768,9mFt támogatása már csupán 183%-os többletet mutatott az egy zenekarra jutó átlag tekintetében. (Fenti adat csak az elosztási szabály szerinti állami támogatások változását mutatja, nem tér ki a folyamatosan csökkenő fenntartói támogatásokra.)

Harmadik felvonás – zavarkeltés

»A zenekarok közötti egység megbontásának harmadik felvonása a TAO bevezetése utáni kontrollálatlan helyzet volt, amikor olyan üzleti vállalkozások települhettek rá a rendszerre, amelyek óriási aránytalanságokat teremtettek a lehetőségek függvényében kisebb mozgástérrel rendelkező együttesek kárára, és itt nem beszélek a vitatható értékek zászlóra tűzéséről, mint az iffúságnak szóló zenei ismeretterjesztés „legmegfelelőbb” eszközéről..«

Ha maradunk a fenti csoportosításnál, akkor így alakult a két kategória helyzete 2018-ban a TAO-ból származó többletbevételek tekintetében: A kiemelt kategóriába tartozó hat zenekar 509,3mFt-os TAO bevételeivel szemben a nemzeti kategóriába sorolt hat zenekar csak 238,9mFt-os TAO bevételt tudott elérni. A kiemelt kategória bevétele így 213%-a lett a nemzeti kategóriára jutó bevételnek, és itt még nem beszélünk a kategóriákon belül kialakult súlyos aránytalanságokról.

És mint ahogy a TAO bevezetése és ilyen formán való működtetése is kárt okozott, ugyanúgy fokozta a károkat annak hirtelen megszüntetése is – „természetesen” csak az előadó-művészeti területen. Nem csupán azért, mert

„márványtáblába vésődtek” a kétes értékű vállalkozások és az arénákban megrendezett „kultúrmissziók” által megszerzett előnyök, de a korábbi évek TAO bevételeiből származó összeg hozzá nem értők által, kézi vezérléssel lett szétosztva, ezzel is erősítve a feudális/hűbéri viszonyokat, a hátsó ajtón való közlekedést az előnyszerzés érdekében, az aránytalanságokat pedig tovább növelve.

»A TAO-t tehát felváltotta a területre a megelőző évben jutó összeg „többlettámogatás”-ként való kiosztása – kézi vezérléssel, a szakmai szervezetek megkérdezése nélkül.«

Ennek 2019-ben ez lett az eredménye: A kiemelt kategóriába tartozó hat zenekar 1 049mFt-os többlettámogatásával szemben a nemzeti kategóriára 702,1mFt jutott. Az arány a kiemelt kategória javára 149% lett.

2020-tól aztán újabb összeg került a területre, ami egy pozitív fejleménynek látszott, mindaddig, amíg meg nem pillantották az együttesek az elosztás mikéntjét. Talán mondani sem kell, hogy ekkor sem kérdezték meg a szakmai szervezeteket, vagy végeztek volna tanulmányokat az ismert adatok elemzésével. Így a 2020-22-es években a kiemelt kategóriába tartozó hat zenekar 1 215,4mFt-os többlettámogatásával szemben a nemzeti kategóriába sorolt hat zenekar 631,1mFt-os többlettámogatást kapott. Az arány a kiemelt kategória javára 193% lett.

Mindezek eredményeként – mint ahogyan a Zenekar 2022/2-es számában a „Vissza a dzsungelbe” című véleménycikkemben bátorkodtam leírni – nemhogy az úgynevezett nemzeti (nélkülözhetetlen régiós feladatokat ellátó vidéki) zenekarok jutottak hátrányosabb helyzetbe, de brutálisan kinyílt a budapesti és a nem budapesti együttesek támogatottságának ollója az utóbbiak kárára, különösen, ha beleszámítjuk az ebbe a csoportba nem beletartozó, kiugróan magas állami finanszírozású budapesti együtteseket (MNFZ, Concerto, BFZ).

A helyzetet tovább súlyosbítja, hogy csoportokon belül is vészes különbségek születtek. A kiemelt kategória legmagasabb többlettámogatása 766%-a a legalacsonyabbnak, míg ez az arány a nemzeti kategóriában 206%.

»És mindez úgy, hogy gyakorlatilag azonos, vagy hasonló feladatokat látnak el az együttesek, amennyiben a zenekultúra magas színvonalon történő megismertetése a cél a fiatal generációval, és a kulturális igény kielégítése minden korosztály és minden régió számára.«

*

Ma kétségtelenül újra folyik a harc a fennmaradásért. A válságok sora mellett nap mint nap tanúi lehettünk a nem megfelelő pozícióba ültetett döntéshozók rosszabbnál rosszabb döntéseinek, amelyek újra és újra azokat erősítették, akik a kapcsolati tőkéjük alapján, vagy ügyeskedéssel akartak és akarnak mindig előnyösebb helyzetbe kerülni. A bejáratott gyakorlat szerint hiába van Előadó-művészeti törvény beépített normatív támogatási rendszerrel, ma is egyre növekszik a „kézből etetésre szánt” összegek nagysága. Ez pedig az „okosban” mindent elintéző törekvéseknek táptalaja abban a társadalmi szövetben, amelyben nagytőkével kell keresni a kultúrát szerető, értő és támogató réteget.

Ennek következménye, hogy ma visszatért a közbeszédbe, hogy „sok-e a zenekar”. A kérdést már 1998-ban tárgyalta a Magyar Televízió „Mélyvíz” című adása, amely egy újonnan alakított zenekar vezetőjének dolgozatában szereplő javaslattal, nevezetesen a zenekarok számának csökkentésének témájával foglalkozott. Mindezt akkor, amikor az akkori két Németország 90 millió lakosára közel másfélszáz, Anglia 56 millió lakosára száznál több zenekar jutott, zömmel az adófizetők pénzéből fenntartva!

Ez ma sincs merőben máshogy, éppen ezért érthetetlen, hogy olyan támogatások megszerzésére biztatják a hazai előadó-művészeti szervezeteket, amelyek hazánkban gyakorlatilag nem léteznek. A TAO megszüntetése óta a hazai nagyvállalatok legfeljebb a sport irányú mecenatúrára hajlandók. Elvértve, csak nagyon kis százalékban találunk kulturális célú támogatást. A magánszféra pedig egyrészt nem olyan tehetős, másrészt nem olyan kultúrákedvelő és értő, mint a hajdanvolt arisztokrata réteg.

»Ezért jutottunk ma odáig, hogy még a szakmai berkekben is felesleges zenekarokról beszélnek.«

A baljóslatok nem válogatósak: harangoztak már vidéki zenekarok felett is, amelyeket legszívesebben sorstársa nyelne le egészben az adott régió vezető

szerepéért folyó harca során, de megkondítják már a harangokat egyes budapesti zenekarok felett is.

Ne higgyék azok, akik zenekarok megszüntetését óhajtják, hogy ezzel áldoznak a magyar zenekultúra oltárán! De azok se higgyék, hogy előrevivő, netán korszakalkotó gondolkodásúak, akik a hagyományos zenekarok megszüntetését javasolják, lecserélve a nemzeti kulturális identitás egyik legfontosabb, tradicionális elemét staggione típusú, alkalmilag verbuvált, saját hang, stílus és öntudat nélküli, vegyes összetételű zenekarokkal. Ezek a „művészek” nincsenek tisztában azzal, hogy nemzetünknek a zenekultúra az egyetlen, nyelvi nehézségektől független, exportálható „hungaricum”, amelyre leginkább büszkék lehetünk. Ennek szerves része a szimfonikus zenekarok családja.

A gazdasági helyzet – sajnálatos módon – évek óta kedvez a demagóg és szűklátókörű gondolatoknak. Ma már egyre nyilvánvalóbb – figyelemmel kísérve az európai példákat is – hogy a zenekarok létszámát célzó támadások kizárólag az államháztartási hiányokból, illetve azok okainak félremagyarázásából fakadnak. Zenekarok megszüntetése vagy szándékos elsorvasztása beláthatatlan károkat okozhat, sokkal nagyobbakat, mint ezen kulturális kontinuitás-őrző formátumok életben tartása, vagy még inkább, hatékonyságuk segítése. Gondoljunk csak egy-egy zenekar évtizedek alatt kinevelődött, odaszoktatott törzsközönségére, az ebből fakadó jegybevételekre, a hangversenytermekre, amelyek erre a bevételre is számítanak, a zenei képzésre, ami egy jelentős réteg megélhetési forrása, a hangverseny-szervezési ágazatra és nem utolsósorban az idegenforgalomra, amely nagyban támaszkodik a hazai kulturális lehetőségekre – hogy csak néhányat említsek. Ennek ellenére időről időre támadások tanúi lehetünk mind a magyar zenekari kultúra egészét, mind pedig az egyes zenekarokat illetően.

Ezek után tegyük fel a kérdést magunknak: ismerve hazánk társadalmi fejlettségét, berendezkedését, képesek lehattunk volna szervezetileg érdemben befolyásolni a folyamatokat? Javít-e a helyzetünkön, ha egymásnak esünk és magunk között keressük a bűnbakot? Javít-e a helyzetünkön, ha nem maradunk együtt a külső hatások által végzett rombolások következményeként? Nem az javít-e valamelyest a kialakult viszonyokon, ha még szorosabbra zárjuk sorainkat és közösen próbálunk meg az erős ellenszélben a külsőleg vezérelt megosztottság ellenére is egységet mutatni?

Epilógus, vagy kibontakozás?

Ennek megválaszolása a feladata a most következő találkozók sorozatának. Én, mint e szervezet alapítója, harminc hosszú évig szolgálja, úgy is mint elnök, de úgy is mint főtitkár, csupán azt kívánom, hogy minden tagszervezetünk a józan belátás, a higgadt értékelés és az egészséges rivalizálás közben is a sorstársak irányában való tolerancia jegyében vágjon neki a következő harminc évnek!

	A MINŐSÍTETT SZIMFONIKUS ZENEKAROK ÁLLAMI TÁMOGATÁSI ARÁNYÁNAK VÁLTOZÁSAI	ÉV	TÁMOGATÁS	EGY ZENEKARRA JUTÓ ÁTLAGOS ÖSSZEG	ARÁNY
KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSI TÁMOGATÁSOK	A későbbi kiemelt kategóriába tartozó 5 zenekar (BDZ, ODZ, MÁV, Zugló, Szolnok)	2006	231,500,000	46,300,000	43%
	A későbbi nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar (Győr, Szombathely, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc)	2006	651,000,000	108,500,000	234%
	A későbbi kiemelt kategóriába tartozó 5 zenekar	2013	256,300,000	51,260,000	43%
	A későbbi nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar	2013	716,100,000	119,350,000	233%
	A későbbi kiemelt kategóriába tartozó 5 zenekar	2017	504,900,000	100,980,000	56%
	A későbbi nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar	2017	1,077,600,000	179,600,000	178%
	A kiemelt kategóriába tartozó 6 zenekar (BDZ, ODZ, MÁV, Zugló, Szolnok, Székesfehérvár)	2022	964,620,000	160,770,000	55%
	A nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar (Győr, Szombathely, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc)	2022	1,768,920,000	294,820,000	183%
TAO	TAO-bevétel 2018				
	A kiemelt kategóriába tartozó 6 zenekar	2018	509,254,296	84,875,716	213%
	A nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar	2018	238,872,057	39,812,010	47%
TÖBBLETTÁMOGATÁSOK	TÖBBLETTÁMOGATÁS 2019				
	A kiemelt kategóriába tartozó 6 zenekar	2019	1,048,940,000	174,823,333	149%
	A nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar	2019	702,098,600	117,016,433	67%
	TÖBBLETTÁMOGATÁS 2020				
	A kiemelt kategóriába tartozó 6 zenekar	2020	1,215,380,000	202,563,333	193%
	A nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar	2020	631,080,000	105,180,000	52%
	TÖBBLETTÁMOGATÁS 2021				
	A kiemelt kategóriába tartozó 6 zenekar	2021	1,215,380,000	202,563,333	193%
	A nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar	2021	631,080,000	105,180,000	52%
	TÖBBLETTÁMOGATÁS 2022				
	A kiemelt kategóriába tartozó 6 zenekar	2022	1,215,180,000	202,530,000	193%
	A nemzeti kategóriába sorolt 6 zenekar	2022	631,080,000	105,180,000	52%
	A legmagasabb többlettámogatást kapó, a kiemelt kategóriába tartozó zenekar	2022	540,970,000		766%
	A legkisebb többlettámogatást kapó, a kiemelt kategóriába tartozó zenekar	2022	70,650,000		13%
	A legmagasabb többlettámogatást kapó, a nemzeti kategóriába tartozó zenekar	2022	144,910,000		206%
	A legkisebb többlettámogatást kapó, a nemzeti kategóriába tartozó zenekar	2022	70,500,000		49%

VÁLOGATÁS A CONCENTUS HUNGARICUS YOUTUBE FELVÉTELEIBŐL

A Contentus Hungaricus kamarazenekart Popa Péter hegedűművész vezetésével 1985 februárjában alakult a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara vonósaiból.

A kép előterében: Popp Péter

Concerto Quinto in D major, II. Allegro (1:53)

Concerto Terzo in B flat major, IV. Vivace (2:54)

Concerto Sesto in C minor, I. Adagio (3:43)

Concerto Quinto in D major, III. Largo (2:24)

Concerto Terzo in B flat major, I. Largo (2:27)

Concerto Quinto in D major, IV. Allegro (2:18)

Concerto Sesto in C minor, IV. Allegro (2:40)

Concerto Sesto in C minor, IV. Allegro (2:07)

Concerto Sesto in C minor, III. Largo (2:09)

Sonata Prima in F major, II. Largo (0:37)

Concerto Quinto in D major, I. Largo (1:45)

Sonata Prima in F major, I. Allegro (1:42)

Concerto Quarto in E minor, II. Allegro (1:52)

Concerto Secondo in C minor, I. Adagio (2:16)

Concerto Quarto in E minor, III. Largo (1:11)

Concerto Secondo in C minor, V. Allegro (2:20)

Sonata Prima in F major, III. Allegro (1:30)

Bach III brandenburgi verseny - Brandenburg Concerto no.III. (14:32)

A felvétel a Zeneakadémia Nagytermében készült 1988. március 26-án.

Bach: V. Brandenburgi verseny I. tétel - Szabadi Vilmos, Drahos Béla, Jandó Jenő (11:38)

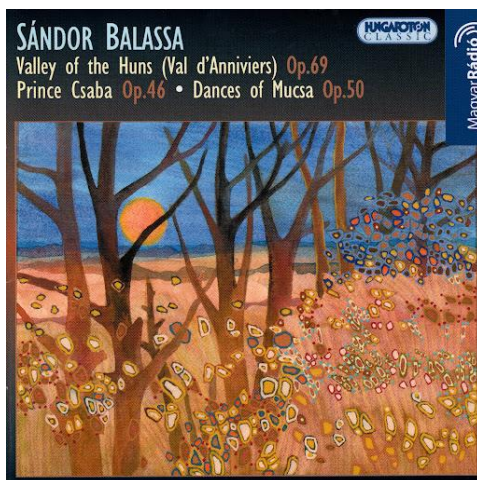
**Jandó Jenő Mozart zongoraversenyeit játssza a Concentus Hungaricus
közreműködésével**

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (83 FELVÉTEL)

[Teljes lejátszási lista megtekintése](#) (12 felvétel)

© 1995 Naxos

[Prince Csaba Op. 46: II. Allegretto con movimento](#) (2:59)

[Prince Csaba Op. 46: III. Adagio](#) (9:03)

[Prince Csaba Op. 46: IV. Allegro](#) (5:21)

© 2004 HUNGAROTON RECORDS LTD.